

STRAKAPOUD BĚLOHŘBETÝ (*DENDROCOPOS LEUCOTOS*)

Čárkovanými boky, světle červeným podbřiškem a kresbou hlavy připomíná tento druh strakapouda prostředního (foto: Jiří Sláma).

Robert Doležal

Tak jako jsme o strakapoudovi velkém mohli napsat, že se jedná o našeho nejběžnějšího šplhavce, se kterým se můžeme setkat téměř všude (LP 11/2011), o strakapoudovi bělohřbetém, kterému bude patřit tento příspěvek, platí přesný opak. Jedná se o druh sice vzhledově velice podobný svému známějšímu příbuznému, ale jeho specifické nároky na prostředí a početnost z něj činí nejvzácnějšího z našich šplhavců. Udržení jeho populace minimálně v současných stavech by měl brát český lesník jako výzvu, která prověří jeho schopnost přizpůsobit současné metody hospodaření v lesích do té míry, aby z hlediska biodiverzity zůstaly ušetřeny nejcennější lesní porosty a zásahy v nich měly charakter především přírodě blízkého výběrného způsobu.

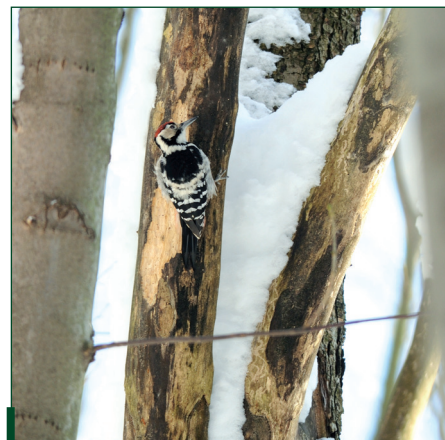
Rozšíření

Strakapoud bělohřbetý je druhem listnatých lesů s palearktickým typem rozšíření. V rámci Evropy se vyskytuje v její střední a jižní části, přičemž v Evropě střední dává přednost bukovým, dubovým a habrovým lesům a na severu pak lesům s převládající břízou a osikou. V Asii se vyskytuje v širokém pruhu jdoucím až k východnímu pobřeží Číny, dále v Japonsku a na Kamčatce. Izolované ostrůvkovité populace glaciálních refugií nalezneme v Pyrenejích, Abruzzách, na Balkáně a v jižní Číně (Hudec a kol., 2005). Odhad evropské hnízdní populace činí více než 180 tis. párů (25–49 % populace celkové) a mezi roky 1970–1990 byla hodnocena jako stabilní.

I přes její mírný pokles v několika zemích v letech 1990–2000 zůstává nadále stabilní ve většině svého evropského areálu. Charakterizována je tedy jako zabezpečená (BirdLife International 2004). Celkový početní stav strakapouda bělohřbetého byl odhadnut v letech 2001–03 na 150–250 párů a v Červeném seznamu patří mezi druhy ohrožené (Šťastný et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Výskyt strakapouda bělohřbetého je vázán na staré bukové porosty převážně vyšších poloh. Může se jednat jak o čisté bučiny, tak o porosty s příměsí kleny, jedle či smrku. Vždy v nich ale musí být určitý podíl mrtvých

Samec strakapouda bělohřbetého je jen o málo větší než strakapoud velký, ale chybí mu jeho typické velké bílé oválné skvrny na ramenou (foto: Radomír Jirsa).

a odumírajících dřevin, které mu poskytují potravu a hnízdní možnosti. Kromě pralesovitých bukových či smíšených porostů může prosperovat i ve starých (> 100 let) hospodářských lesích s převahou buku. Jedná se tedy o druh s nízkou ekologickou valencí, jehož rozšíření je u nás výrazně územně omezeno v podstatě jen na dvě oblasti. V Čechách hnízdí pouze ve smíšených pralesovitých porostech Šumavy a na Moravě pak pravidelně jen v Bílých Karpatech, Vizovických a Vsetínských vrších, Javorníkách a Beskydech. Nepravidelně byl strakapoud bělohřbetý zastížen i v jiných oblastech (Šťastný et al., 2006). Jedná se o druh stálý, věrný svému hnízdišti, s potulkami mimo dobu hnízdění.

Popis

Strakapoud bělohřbetý vzhledově odpovídá dalším zástupcům rodu *Dendrocopos*, v jejichž opeření se střídá černá, bílá a červená barva. Je o něco větší než náš nejběžnější strakapoud velký, ale zbarvením připomíná spíše strakapouda prostředního. Má světle červený a neostře ohraničený podbřišek, břicho se slabým běžovorůžovým nádechem a čárkované boky. Černý proužek po stranách hlavy nedosahuje k temeni, takže zůstává bílá mezera. I přes své pojmenování je jeho bílý hřbet obtížné v terénu vidět, ale přinejmenším v letu je nápadně bílý spodek hřbetu patrný. Chybí mu výrazné oválné bílé ramenní skvrny. Samec má celé temeno červené, samice černé. Chování, způsob letu i hlasové projevy jsou podobné jako u strakapouda velkého. Ozývá se ale hlubším, sytější a měkčím „kjk“ a na jaře silným a delším bubnováním, jehož průběh by se dal přirovnat k pingpongovému míčku poskakujícímu po dřevěné desce až do zastavení.

Hnízdění a péče o mláďata

Na hnízdišti se pár objevuje již v únoru a březnu. Trvale ale začíná svůj hnízdní okrsek obhajovat až od dubna, provází ho intenzivní bubnování. Páření, které probíhá na stromě v blízkosti hnízdní dutiny, předchází bubnování obou partnerů. Dutinu si vysekávají v poškozených, částečně zetlených kmenech. Výjimečně je známo také hnízdění v přirozeně vzniklé dutině. Hnízda jsou nejčastěji v buku ve výšce 3–10 m a mají kulatý vletový otvor s průměrem 5,5–6,5 cm. Vejce začíná samice snášet od poloviny dubna do konce května, je jich 3–5 a jsou čistě bílá. Sedí na nich oba rodiče po 14–16 dní, přičemž se střídají asi po 4,5 hodinách. Následná péče o mláďata trvá

Hlavní složkou potravy strakapouda bělohřbetého jsou larvy brouků, které vybírá ze ztrouchnivělého dřeva (foto: Lubomír Hlásek).

U nás můžete strakapouda bělohřbetého zastihnout kromě Šumavy jen v Bílých Karpatech, Vizovických a Vsetínských vrších, Javorníkách a Beskydech (foto: Jiří Sláma).

27–28 dní. Tou dobou je krmí oba rodiče potravou sbíranou v okruhu 200 m od hnízda. Strakapoud bělohřbetý je monogamní a hnízdí jednou v roce (Hudec a kol., 2005).

Potrava

Většina potravy je živočišná, tvoří ji hmyz, hlavně pak larvy brouků žijících ve ztrouchnivělém dřevě. Jde např. o tesaříky rodu *Rhagium* a zřídka mravence (dřevokazný druh *Camponotus herculeanus*). Koncem léta částečně přechází ke konzumaci semen a bobulí. Živočišnou potravu dobývá téměř výhradně ze ztrouchnivělých stromů, kdy často olupuje i větší kusy kůry. Jeho pobytové stopy jsou typické a lze z nich usuzovat na jeho přítomnost. Na zdravých stromech sbírá hmyz ukrytý

Na zdravých stromech sbírá hmyz ukrytý v polštářích mechu a ve štěrbinách v kůře (foto: Lubomír Hlásek).

v polštářích mechu a ve štěrbinách v kůře (Hudec a kol., 2005).

Význam a ochrana

V Červeném seznamu ČR je strakapoud bělohřbetý právem zařazen do kategorie EN – druh ohrožený. Vždyť se jedná o našeho nejvzácnějšího šplhavce. Figuruje také v příloze I Směrnice o ochraně volně žijících ptáků 79/409/EHS a jako takový je předmětem ochrany ve třech ze 41 ptačích oblastí vyhlášených na území ČR (Beskydy, Hostýnské vrchy a Horní Vsacko). Kritéria pro jeho ochranu splňují také Chřiby a Bílé Karpaty.

Strakapouda bělohřbetého v našich podmínkách nejvíce ohrožuje těžba ve starých bukových a smíšených porostech, holosečný způsob hospodaření, fragmentace lesních porostů a odstraňování odumřelých a odumírajících stromů a jejich zbytků z porostů. Ochrana tohoto druhu by tedy měla směřovat k maximálnímu zachování zbytků pralesních porostů a dlouhodobě neobhospodařovaných lesů, upřednostnění šetrných způsobů hospodaření, kterými jsou především podrostití a výběrný způsob, s cílem vytvořit druhově a věkově různorodé lesy. Stejně důležité je pak ponechávání dostatečného počtu stromů v porostech k úplnému dožití a také suchých a trouchnivějících stojících i padlých stromů a jejich torz až do fáze rozpadu (www.biomonitring.cz).

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor: Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz
e-mail: dodin@post.cz